

УДК 376.1-056.2/.3:37.015.3

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2026.1.38>**Наталія ФІГОЛЬ**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології та соціальної роботи, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, вул. Ліцейна, 1, м. Кременець, Тернопільська обл., Україна, 47003

ORCID: 0000-0003-3206-1281**Ольга ГЛАВАЦЬКА**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет, вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, Україна, 46009

ORCID: 0000-0001-9636-3970**Галина ОЛІЙНИК**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027

ORCID: 0000-0002-8279-7433

Бібліографічний опис статті: Фіголь Н., Главацька О., Олійник Г. (2026). Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Ввічливість. Humanitas*, 1, 297–305, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2026.1.38>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх учасників освітнього процесу, зокрема для дітей та молоді з особливими освітніми потребами, а також потребою створення ефективної системи підтримки їхнього навчання, розвитку та соціалізації. У сучасних умовах реформування освітньої системи та впровадження принципів інклюзії особливого значення набуває комплексний підхід до організації психолого-педагогічного супроводу, що передбачає взаємодію педагогів, практичних психологів, асистентів учителя, батьків та інших фахівців.

У статті обґрунтовано поняття «інклюзивна освіта» як систему освітніх послуг. Проаналізовано сутність поняття психолого-педагогічного супроводу в інклюзивному освітньому середовищі, визначено його основні завдання, принципи та напрями реалізації. Висвітлено роль міждисциплінарної команди фахівців у забезпеченні індивідуалізації освітнього процесу та створенні сприятливих умов для розвитку особистісного потенціалу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Особливу увагу приділено формуванню безпечного, толерантного та підтримувального освітнього середовища, яке сприяє успішній адаптації та інтеграції таких здобувачів освіти у шкільний колектив.

У статті окреслено три основні аспекти психолого-педагогічного супроводу: науковий, прикладний і процесуальний (практичний). Наголошено, що його реалізація має ґрунтуватися на постійному моніторингу потреб здобувача освіти, урахуванні динаміки його розвитку, особистісних, емоційних і соціальних особливостей, а також на тісній взаємодії між педагогами, психологами, батьками та іншими учасниками освітнього середовища.

Узагальнено, що ефективний психолого-педагогічний супровід є важливою складовою функціонування інклюзивного освітнього середовища та сприяє забезпеченню рівних можливостей для навчання і розвитку всіх здобувачів освіти. Реалізація системної підтримки, заснованої на принципах партнерства, гуманізації та індивідуалізації освітнього процесу, створює передумови для повноцінної участі осіб з особливими освітніми потребами у навчальній діяльності та їхньої успішної соціалізації.

Ключові слова: інклюзивна освіта, особливі освітні потреби, психолого-педагогічний супровід, освітнє середовище, педагогічна підтримка, соціалізація.

© Н. Фіголь, О. Главацька, Г. Олійник, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Natalia FIGOL

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy, Psychology and Social Work, Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko, 1 Lyceyna str., Kremenets, Ternopil oblast, Ukraine, 47003

ORCID: 0000-0003-3206-1281

Olga HLAVATSKA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Educational Sciences and Pedagogy, Western Ukrainian National University, 11 Lvivska str., Ternopil, Ukraine, 46009

ORCID: 0000-0001-9636-3970

Halyna OLIYNIK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Work and Social Pedagogy, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, 2 M. Kryvonos str., Ternopil, Ukraine, 46027

ORCID: 0000-0002-8279-7433

To cite this article: Figol, N., Hlavatska, O., Oliynyk, H. (2026). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid zdobuvachiv osvity z Isoblyvymy osvitnimy potrebamy v inkliuzyvnomu seredovyschi. [Psychological and pedagogical support for students with special educational needs in an inclusive environment]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 1, 297–305, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2026.1.38>

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT FOR STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN AN INCLUSIVE ENVIRONMENT

The article examines theoretical and practical aspects of psychological and pedagogical support for students with special educational needs in an inclusive educational environment. The relevance of the study is due to the need to ensure equal access to quality education for all participants in the educational process, in particular for children and youth with special educational needs, as well as the need to create an effective system to support their learning, development and socialization.

In the current conditions of reforming the education system and implementing the principles of inclusion, a comprehensive approach to organizing psychological and pedagogical support, which involves the interaction of teachers, practical psychologists, teacher assistants, parents, and other specialists, is of particular importance.

The article substantiates the concept of «inclusive education» as a system of educational services. The essence of the concept of psychological and pedagogical support in an inclusive educational environment is analyzed, its main tasks, principles and directions of implementation are determined. The role of an interdisciplinary team of specialists in ensuring the individualization of the educational process and creating favorable conditions for the development of the personal potential of students with special educational needs is highlighted. Special attention is paid to the formation of a safe, tolerant and supportive educational environment that contributes to the successful adaptation and integration of such students into the school community.

The article outlines three main aspects of psychological and pedagogical support: scientific, applied and procedural (practical). It is emphasized that its implementation should be based on constant monitoring of the needs of the student, taking into account the dynamics of his development, personal, emotional and social characteristics, as well as on close interaction between teachers, psychologists, parents and other participants in the educational environment.

It is summarized that effective psychological and pedagogical support is an important component of the functioning of an inclusive educational environment and contributes to ensuring equal opportunities for learning and development of all students. The implementation of systemic support, based on the principles of partnership, humanization and individualization of the educational process, creates the prerequisites for the full participation of individuals with special educational needs in educational activities and their successful socialization.

Key words: inclusive education, special educational needs, psychological and pedagogical support, educational environment, pedagogical support, socialization.

Процес упровадження інклюзивного навчання в освітній простір України відображає прагнення держави забезпечити рівний доступ до якісної освіти для кожної дитини незалежно від особливостей її психофізичного

розвитку та індивідуальних освітніх потреб. У цьому контексті особливої актуальності набувають питання формування інклюзивного освітнього середовища, розвитку інклюзивної компетентності педагогічних працівників, роз-

роблення сучасних концептуальних підходів, а також удосконалення технологій, методів навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Актуалізація зазначеної проблематики зумовлена низкою чинників. Насамперед це прагнення України до формування інклюзивного суспільства, у якому кожна дитина матиме можливість повною мірою реалізувати власний потенціал завдяки створенню в закладах освіти сприятливих умов для її гармонійного розвитку, самореалізації та набуття життєво необхідних компетентностей у середовищі взаємоповаги й толерантності. Водночас важливим чинником є вдосконалення державної освітньої політики щодо підтримки дітей з особливими освітніми потребами, яка базується на міжнародних і національних правових нормах та знайшла своє відображення в Національній стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року (Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання, 2025).

Результати дослідження показують, що за останніх п'ять років чисельність учнів з ООП в інклюзивних класах ЗЗСО збільшилась у 2,2 рази – з 18 643 осіб у 2019/2020 н. р. до 40 147 осіб у 2023/2024 н. р. Дослідники зазначають, що батьки дітей з ООП обирають заклад загальної середньої освіти замість спеціальних ЗЗСО, визнаючи перевагу інклюзивної освіти (Гапон В., 2024).

Якщо на початок 2017/2018 н. р. інклюзивне навчання було організовано в 16,31% ЗЗСО, то у 2023/2024 н. р. інклюзивні класи мали вже більш ніж половина ЗЗСО (57,95 %). Кількість інклюзивних класів за досліджуваний період зросла майже в 6 разів, а чисельність асистентів учителів у них – у 7,3 рази зі зменшенням чисельності учнів на одного асистента вчителя (з 2 учнів до 1,48 учня відповідно) (Гапон В., 2024).

Окреслені чинники зумовлюють актуалізацію проблеми забезпечення реалізації права кожної дитини на повноцінний розвиток. Важливим підґрунтям такого розвитку виступає супровід, який розглядається як практичне втілення особистісно орієнтованого, гуманістичного та інклюзивного підходів, спрямованих на максимальне розкриття особистісного потенціалу людини незалежно від її фізичних,

психічних, інтелектуальних чи інших індивідуальних особливостей.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблематика супроводу дітей з особливими освітніми потребами широко висвітлена у психолого-педагогічній та медичній літературі. Залежно від наукових інтересів і фахової спрямованості дослідники виокремлюють різні напрями супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, зокрема: психологічний, психолого-педагогічний, фізкультурно-спортивний, медико-реабілітаційний, навчально-реабілітаційний, соціальний та соціально-психологічний. Кожен із цих напрямів характеризується специфічним змістом, структурою, умовами реалізації та методами здійснення в певному освітньому й соціальному контексті.

Організацію психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти з ООП досліджували такі вітчизняні вчені: Т. Бондар, А. Колупаєва, І. Луценко, О. Мартинчук, Т. Сак, Н. Софій, В. Тарасун О. Федоренко, З. Шевців та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Аналіз наукових публікацій у контексті досліджуваної проблематики засвідчує, що в психолого-педагогічній літературі достатньо ґрунтовно висвітлено питання організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, командної взаємодії фахівців у роботі з такими дітьми, здійснення корекційно-розвиткової діяльності, адаптації та модифікації освітніх програм тощо. Водночас недостатньо розкритим залишається питання педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами безпосередньо у процесі інклюзивного навчання.

Мета статті – дослідження особливостей психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Необхідність переосмислення підходів до організації інклюзивної освіти зумовлена потребою переходу від формального включення дітей з особливими освітніми потребами до їх реальної інтеграції в освітнє середовище. Традиційні моделі навчання часто не враховують індивідуальні особливості здобувачів освіти, що може

обмежувати їхні можливості для повноцінного розвитку, соціалізації та самореалізації. У зв'язку з цим сучасна система інклюзивної освіти має ґрунтуватися на принципах гнучкості, міждисциплінарної взаємодії, індивідуалізації освітнього процесу, а також застосування адаптивних методик і технологій навчання.

Важливою умовою ефективної реалізації інклюзивного навчання є узгоджена взаємодія всіх учасників освітнього процесу – учнів, педагогів, батьків і фахівців супроводу, які мають діяти як єдина команда, забезпечуючи підтримку кожної дитини та рівний доступ до якісної освіти. Такий підхід сприяє не лише розкриттю потенціалу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, а й формуванню інклюзивної культури суспільства загалом.

На думку В. Боднара, одного з провідних дослідників інклюзивної освіти, поняття «інклюзія» (від англ. inclusion — «включення») доцільно розглядати як процес розширення можливостей участі всіх громадян у суспільному житті (Боднар В., 2011). Такий підхід передбачає забезпечення кожній людині права на вільний вибір у різних сферах життєдіяльності, а також створення умов для її повноцінної участі в соціумі відповідно до індивідуальних потреб, можливостей і прагнень (Боднар В., 2011).

За таких умов особливої ваги набуває педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі. Він передбачає системну діяльність учителя, спрямовану на створення сприятливих умов для навчання, розвитку й соціалізації кожної дитини, урахування її індивідуальних можливостей та освітніх потреб, а також використання педагогічних стратегій, що сприяють активному залученню здобувачів освіти до навчальної діяльності.

Відомий зарубіжний дослідник Пітер Мітлер у своїх працях використовує поняття «включаюча освіта», трактуючи його як важливий етап на шляху до соціального прийняття всіх людей незалежно від віку, статі, стану здоров'я, соціального статусу чи інших відмінностей. Науковець наголошує, що інклюзивне суспільство визнає цінність різноманіття, протидіє будь-яким формам дискримінації та

забезпечує умови для повноцінної участі кожної людини в суспільному житті (Пітер Мітлер, 2012).

Водночас українська дослідниця З. Шевців зазначає, що на основі аналізу сучасних наукових підходів інклюзію доцільно трактувати як залучення до освітнього процесу не лише дітей з інвалідністю або порушеннями здоров'я, а й тих, хто має інші індивідуальні особливості, унікальні риси чи соціальні відмінності (Шевців З., 2017). Узагальнюючи наведені підходи, сутність поняття «інклюзія» можна визначити як соціально-педагогічну концепцію, що передбачає створення умов для повноцінної участі кожної людини в усіх сферах суспільного життя незалежно від її фізичних, психічних, соціальних чи інших відмінностей. Інклюзія ґрунтується на визнанні різноманіття, забезпеченні права на вибір і самореалізацію, а також на запереченні будь-яких проявів дискримінації.

У сфері освіти інклюзія передбачає залучення до освітнього процесу не лише дітей з інвалідністю або порушеннями здоров'я, а й усіх здобувачів освіти, які мають індивідуальні освітні потреби чи особливості розвитку. При цьому акцент робиться на їхньому навчанні в закладах загальної середньої освіти за місцем проживання.

В. Боднар і З. Шевців обґрунтовують поняття «інклюзивна освіта» як систему освітніх послуг, що базується на дотриманні фундаментального права кожної дитини на здобуття освіти, зокрема за місцем проживання. Така система передбачає організацію освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти.

І. Яцюк, розглядаючи сутність інклюзивної освіти, виокремлює її вузьке та широке трактування. У вузькому розумінні інклюзивна освіта постає як індивідуалізована та гнучка система навчання дітей із психофізичними особливостями розвитку в умовах загальноосвітньої школи. У ширшому значенні цей підхід охоплює також дітей, які відчувають труднощі у шкільній адаптації або мають певні проблеми з фізичним чи психічним здоров'ям, навіть за відсутності встановленої інвалідності (Яцюк І., 2012).

Своєю чергою, А. Колупаєва визначає «інклюзивне навчання» як форму організа-

ції освітнього процесу за місцем проживання дитини, що ґрунтується на принципах індивідуалізації навчання учнів з особливостями психофізичного розвитку. Дослідники наголошують, що така модель передбачає обов'язкове використання індивідуальних навчальних програм, а також забезпечення психолого-педагогічного та медико-соціального супроводу (Колупаєва А., 2009).

Отже, інклюзивна освіта та інклюзивне навчання постають не лише як форма організації освітнього процесу, орієнтована на різноманітність і забезпечення рівного доступу до освіти, а й як система цінностей, що визнає унікальність кожної дитини та її право на повноцінну участь у суспільному житті. Водночас ефективна реалізація інклюзивної моделі освіти потребує не лише організаційних і структурних змін, але й комплексної підтримки всіх учасників освітнього процесу.

У цьому контексті особливого значення набуває психолого-педагогічний супровід, який покликаний забезпечити створення сприятливого освітнього середовища, адаптованого до індивідуальних потреб і можливостей дитини. Як зазначає І. Матющенко, основною метою адаптаційного періоду є створення належних психолого-педагогічних умов, що сприяють успішному пристосуванню школяра з інтелектуальними порушеннями до умов шкільного життя. При цьому адаптація до школи розглядається не як одноразова дія, а як тривалий процес, що охоплює різні аспекти функціонування організму дитини (Матющенко І., 2023).

С. Максименко та О. Главник підкреслюють, що ефективні психолого-педагогічні умови формуються передусім через створення позитивного психологічного клімату в учнівському колективі та організацію таких навчальних і виховних ситуацій, у яких дитина може пережити ситуацію успіху. Науковці наголошують, що труднощі адаптації до шкільного середовища можуть призвести до виникнення дезадаптивних проявів. У цьому контексті дезадаптація розглядається як негативне явище, що ускладнює процес гармонійного входження учня в нове освітнє середовище та може бути зумовлене різкими або стресогенними змінами, до яких дитина ще не готова емоційно чи пізнавально (Максименко С. Д., Главник О., 2003).

З огляду на позиції І. Матющенко, С. Максименка та О. Главник, стає очевидною необхідність забезпечення системного психолого-педагогічного супроводу учня в умовах інклюзивного освітнього середовища як важливої передумови його успішної адаптації та подальшого розвитку. Адаптаційний період для дитини з особливими освітніми потребами є не короткотривалим етапом, а складним і поступовим процесом, що охоплює як фізіологічну, так і емоційно-психологічну сфери. У цьому контексті психолого-педагогічний супровід виступає не лише допоміжною діяльністю, а необхідним структурним компонентом інклюзивної освіти, який забезпечує створення безпечного, підтримувального та сприятливого освітнього середовища.

У світлі останніх досліджень психолого-педагогічний супровід у системі інклюзивної освіти розглядається як багатофункціональне явище. З одного боку, він постає як метод організації підтримки, а з іншого – як цілісна система професійної діяльності, що ґрунтується на скоординованій взаємодії педагогів, зокрема фахівців корекційного профілю. При цьому до учасників процесу супроводу належать не лише діти з особливими освітніми потребами, а й усі суб'єкти освітнього процесу – батьки, педагогічні працівники та учнівський колектив (Соколова Г., Кравець Ю., 2023).

Т. Щербина зазначає, що психолого-педагогічний супровід усіх учасників інклюзивного освітнього процесу є одним із пріоритетних напрямів діяльності психологічної служби закладу освіти. На її думку, така діяльність спрямована на формування комплексної системи психолого-педагогічних, медико-психологічних та психотерапевтичних умов, які забезпечують адаптацію, реабілітацію та подальшу самореалізацію дитини у соціальному середовищі (Щербина Т., 2020).

Дослідниця розглядає психолого-педагогічний супровід осіб з особливими потребами як складний і динамічний процес, що включає низку взаємопов'язаних компонентів, зокрема:

– систематичне психологічне консультування та підтримку дітей з особливими освітніми потребами із застосуванням відповідних психокорекційних методик;

- надання консультативної допомоги батькам, які виховують дітей із психофізичними порушеннями;

- створення сприятливих соціально-психологічних умов, що забезпечують ефективну соціалізацію дитини;

- систематичне дослідження психолого-педагогічного стану дитини в динаміці;

- формування базових життєвих компетентностей та стимулювання активної соціальної інтеграції дитини у суспільство (Щербина Т., 2020).

На нашу думку, такий підхід до визначення складових психолого-педагогічного супроводу є актуальним для представників усіх вікових категорій здобувачів освіти – від дітей дошкільного віку до студентів закладів вищої освіти. У кожному віковому періоді супровід виконує специфічні функції, реагуючи на відповідні освітні, соціальні та психологічні потреби особистості. Відтак індивідуалізований, комплексний і безперервний супровід виступає важливою умовою створення сприятливого середовища для повноцінного розвитку, самореалізації та соціальної адаптації кожної дитини незалежно від її віку чи особливостей освітніх потреб.

Г. Соколова та Ю. Кравець зазначають, що у процесі реалізації завдань психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами доцільно враховувати три основні аспекти: науковий, прикладний і процесуальний (практичний).

Науковий аспект передбачає:

- аналіз методологічних проблем, а також теоретичних і методичних засад розвитку дитини з особливими освітніми потребами;

- узагальнення результатів досліджень у сфері функціонування служб супроводу професійного та особистісного розвитку;

- наукове обґрунтування і розроблення корекційно-розвивальних програм психолого-педагогічного супроводу;

- створення алгоритмів і технологій реалізації завдань щодо організації ефективного супроводу;

- визначення та обґрунтування умов, що забезпечують результативність функціонування системи психолого-педагогічного супроводу.

Прикладний аспект передбачає розроблення та впровадження методичного забезпе-

чення, необхідного для реалізації психолого-педагогічного супроводу в межах освітнього процесу, а також використання відповідних методів, форм і технологій підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

Процесуальний (практичний) аспект спрямований на реалізацію теоретично обґрунтованих функцій і напрямів діяльності через безпосередню взаємодію з дітьми з особливими освітніми потребами, а також з учителями, батьками та іншими значущими для дитини дорослими (Соколова Г., Кравець Ю., 2023).

Такий трикомпонентний підхід дає змогу сформувати цілісну й ефективну систему підтримки здобувачів освіти з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти, оскільки забезпечує узгоджену реалізацію кількох взаємодоповнюваних напрямів діяльності. З одного боку, науково-методологічна основа визначає теоретичні засади та стратегічні орієнтири розвитку системи супроводу, а з іншого – прикладний рівень наповнює її конкретними методичними інструментами, необхідними для практичного впровадження в освітній процес.

Ключову роль у цій системі відіграє процесуальний компонент, який охоплює конкретні дії, етапи та алгоритми взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Він спрямований на забезпечення системності, послідовності та результативності реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти.

Аналіз наукової літератури дає підстави виокремити основні етапи реалізації процесуального компонента психолого-педагогічного супроводу:

- *діагностико-аналітичний етап*, що передбачає первинне виявлення потреб здобувача освіти з особливими освітніми потребами шляхом проведення психолого-педагогічного обстеження, анкетування, бесід, спостереження тощо. На цьому етапі формуються висновки щодо індивідуальних особливостей розвитку дитини, рівня її навчальних досягнень, стану емоційно-вольової сфери та рівня соціальної адаптованості;

- *планувально-організаційний етап*, під час якого визначаються цілі та завдання супроводу, розробляється індивідуальна програма розви-

тку (ІПР), а також формується команда психолого-педагогічного супроводу, до складу якої можуть входити вчителі, асистент учителя, практичний психолог, дефектолог, соціальний педагог і батьки дитини;

– *етап реалізації*, що передбачає безпосереднє здійснення освітніх, психологічних, корекційно-розвивальних і соціально-адаптаційних заходів. Робота може проводитися як індивідуально, так і в групових формах, із відповідним коригуванням методів навчання, поведінкових стратегій та форм оцінювання результатів навчальної діяльності;

– *контрольно-оцінювальний етап*, на якому здійснюється моніторинг динаміки розвитку дитини, оцінюється ефективність реалізованих заходів та, за потреби, вносяться зміни до індивідуальної програми розвитку. У разі необхідності переглядаються підходи до організації супроводу та взаємодії між членами команди;

– *рефлексивно-аналітичний етап*, що передбачає отримання зворотного зв'язку між усіма учасниками освітнього процесу – фахівцями, здобувачем освіти та його батьками. На цьому етапі аналізуються досягнення, труднощі, рівень задоволення освітніх потреб учня, а також визначаються перспективи подальшого розвитку, необхідність залучення додаткових ресурсів чи коригування стратегії супроводу (Соколова Г., Кравець Ю., 2023).

Зазначена логіка реалізації психолого-педагогічного супроводу свідчить про те, що цей процес не має спонтанного характеру, а здійснюється як чітко структурована, системна та науково обґрунтована діяльність, спрямована на створення оптимальних умов для навчання, розвитку та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Схарактеризована логіка гарантує, що психолого-педагогічний супровід не є спонтанним, а реалізується як чітко структурований і науково обґрунтований процес, що забезпечує повноцінну участь здобувачів освіти в навчальному середовищі на засадах рівності, взаємоповаги та педагогічного партнерства.

Водночас узгоджена взаємодія всіх трьох складових сприяє не лише адаптації здобувача освіти до навчального середовища, а й формуванню його життєвих компетентностей,

покращенню емоційно-психологічного стану, стимулюванню особистісного зростання та інтеграції в соціум. Саме завдяки такій системній і багаторівневій підтримці інклюзивна освіта здатна відповідати сучасним суспільним викликам та забезпечувати рівні можливості для кожної особистості незалежно від особливостей її розвитку.

Висновки. Отже, психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі є важливою складовою сучасної освітньої практики, спрямованою на забезпечення рівного доступу до якісної освіти, гармонійного розвитку особистості та її успішної соціалізації. Такий супровід передбачає системну, цілеспрямовану та безперервну взаємодію всіх учасників освітнього процесу – педагогів, практичних психологів, фахівців корекційно-розвиткової роботи, адміністрації закладу освіти та батьків.

У процесі дослідження встановлено, що ефективність психолого-педагогічного супроводу значною мірою залежить від узгодженості дій команди психолого-педагогічного супроводу, своєчасного виявлення освітніх потреб здобувачів, індивідуалізації та адаптації освітнього процесу, а також створення сприятливого психологічного клімату в колективі. Важливу роль відіграє використання індивідуальної програми розвитку, впровадження корекційно-розвиткових занять, застосування диференційованих та інклюзивних методів навчання, що сприяють активній участі кожної дитини в освітньому процесі.

Таким чином, психолого-педагогічний супровід у закладі освіти має розглядатися як комплексна система підтримки, що забезпечує не лише адаптацію здобувачів освіти з особливими освітніми потребами до навчального середовища, а й створює умови для розвитку їхніх здібностей, формування життєвих компетентностей і повноцінної інтеграції в суспільство. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на розроблення та впровадження ефективних моделей організації психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивної освіти, а також на вдосконалення практичних механізмів взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боднар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа*. 2011. № 3. С. 10–14.
2. Валентик Н. Інклюзивна освіта: за і проти. *Директор школи*. 2010. № 14–15. С. 45–58.
3. Гапон В. В., Шараєвська М. І. Тенденції розвитку інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти України. *Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір: зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 25 жовт. 2024 р.). Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2024. С. 38–41.
4. Гаяш О. В., Кляп М. І. Комплексний психолого-педагогічний супровід дітей з розладами спектру аутизму в умовах інклюзивного-ресурсного центру. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць*. Вип. 13. / за ред. О. Гаврилова, В. Синьова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори, 2019. С.37–47.
5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: «Саміт Книга», 2009. 272 с.
6. Максименко С. Д., Главник О. Адаптація дитини до школи: посібник. К.: Мікрос СВС. 2003. 111 с.
7. Матющенко І. Психолого-педагогічний супровід процесу адаптації школярів з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2023. № 111(3). С.32–49.
8. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 р. № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%d1%80#Text> (дата звернення: 10.02.2026)
9. Соколова Г., Кравець Ю. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами: організаційні і методичні аспекти. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2023. № 2 (23). С.178–195.
10. Яцюк І. Інклюзивна освіта в умовах сучасного загальноосвітнього навчального закладу. *Нова педагогічна думка*. 2012. № 2. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2012_2/lyacuk.pdf.
11. Шевців З. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Рівне, 2017. 608 с.
12. Щербина Т. Є. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в спеціальному закладі загальної середньої освіти: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / Т. Є. Щербина; наук. керівник к.б.н., професор О. В. Лаврикова; Міністерство освіти і науки України; Херсонський держ. ун-т, Педагогічний ф-т., Кафедра спеціальної освіти. Херсон: ХДУ, 2020. 52 с.
13. Mittler Peter. *Overcoming Exclusion: Social Justice through Education*. Taylor & Francis, 2012. 272 p.

REFERENCES:

1. Bodnar, V. (2011). Inklusyivne navchannia yak sotsialno-pedahohichnyi fenomen [Inclusively as a social and pedagogical phenomenon]. *Ridna shkola – Primary school*, 3, 10–14 [in Ukrainian].
2. Valentyk, N. (2010). Inklusyivna osvita: za i proty [Inclusive lighting: for i proti]. *Dyrekтор shkoly – School principal*, 14–15, 45–58 [in Ukrainian].
3. Hapon, V. V., & Sharaievvska, M. I. (2024). Tendentsii rozvytku inkluzyvnoho navchannia v zakladakh zahalnoi serednoi osvity Ukrainy [Trends in the development of inclusive education in general secondary education institutions of Ukraine]. In *Intehratsiia systemy osvity Ukrainy v yevropeyskyi osvittinii prostir* [Integration of the education system of Ukraine into the European educational space] VI Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (pp. 38–41). Kyiv: dNU «Instytut osvittnoi analityky» [in Ukrainian].
4. Haiash, O. V., Kliap, M. I. (2019). Kompleksnyi psykholoho-pedahohichnyi suprovit ditei z rozladamy spektru autyzmu v umovakh inkluzyvnoho-resursnoho tsentru [Comprehensive psychological and pedagogical support for children with autism spectrum disorder in the minds of the inclusive resource center]. *O. Havrylova, V. Synova (Eds.) Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky) – Actual nutrition correctional enlightenment (pedagogical sciences)*, 13. Kamianets-Podilskyi: PP Medobory [in Ukrainian].
5. Kolupaieva, A.A. (2009). Inklusyivna osvita: realii ta perspektyvy [Inclusive overview: realistic perspectives]. K.: «Samit-Knyha» [in Ukrainian].
6. Maksymenko, S. D., Hlavnyk, O. (2003). Adaptatsiia dytyny do shkoly [Adaptation of childhood to school]. K.: Mikros-SVS [in Ukrainian].
7. Matiushchenko, I. (2023). Psykholoho-pedahohichnyi suprovit protsesu adaptatsii shkolariv z intelektualnymy porushenniamy v umovakh inkluzyvnoho navchannia [Psychological and pedagogical support of the process of adaptation of pupils to intellectual pillars in the minds of inclusive education]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia – Absolved ditina: navchannia i viovannia*, 3 (111), 32–49 [in Ukrainian].
8. Natsionalna stratehiia rozvytku inkluzyvnoho navchannia na period do 2029 roku [National strategy for the development of inclusive education for the period until 2029]: skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 chervnia 2024 r. № 527-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%d1%80#Text> [in Ukrainian].

9. Sokolova, H., Kravets, Yu. (2023). Psykholoho-pedahohichniy suprovid ditei z osoblyvymy potrebamy: orhanizatsiini i metodychni aspekty [Psychological and pedagogical support of children with special needs: organizational and methodological aspects]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy – Lighting with special needs: hats rozbudovi*, 23 (2), 178–195 [in Ukrainian].

10. Iatsiuk, I. (2012). Inkluzyvna osvita v umovakh suchasnoho zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Inclusive lighting in the minds of suchasnoho zagalnoosvitnyogo advance deposit] . *Nova pedahohichna dumka – New pedagogical thoug*, 2. Retrieved from: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2012_2/Iyacuk.pdf [in Ukrainian].

11. Shevtsiv, Z. (2017). Teoriiia i metodyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly do roboty v inkluzyvnomu seredovyshchi zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Theory and methods of vocational training of teachers of the retail school until the robot in the inclusive seredovishchi zagalnoosvitnoho navchal deposit]. Doctor's thesis. Rivne [in Ukrainian].

12. Shcherbyna, T. Ye. (2020). Psykholoho-pedahohichniy suprovid ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v spetsialnomu zakladi zahalnoi serednoi osvity [Psychological-pedagogical supervision of children with special needs in special deposit of special needs]. Kherson: KhDU [in Ukrainian].

13. Mittler Peter. (2012). *Overcoming Exclusion: Social Justice through Education*. Taylor & Francis.

Дата першого надходження статті до видання: 06.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.05.2026